

O'zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti o'qituvchisi

Isayeva Dildora Sodikovna

O'zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti talabasi

Ro'zimurotov Ramazon Hamza o'g'li

Kalit so'zlar: moslashuvchan xulq-atvor, birgalikda ishlash. individual, ijtimoiy-psixologik munosabatlar, fuqarolik jamiyati.

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha tayyorlov guruhidagi psixologik muhitni o'rganish natijalari keltirilgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, tayyorgarlik guruhida o'quvchilar o'rtasida ijobiy ijtimoiy-psixologik munosabatlar rivojlanadi. Bolaning tengdoshlar guruhidagi ijtimoiy xulq-atvorining asosiy mezonini boshqa bolalar bilan psixologik aloqa o'rnatish qobiliyatidir. Bolalarda umumiy manfaatlar guruhi, suhbatdoshning fikrini hurmat qilish, tinglash qobiliyati va bir-biriga yordam berish istagi paydo bo'ldi.

Ключевые слова: гибкое поведение, работа в команде. личность, социально-психологические отношения, гражданское общество.

Абстрактный: В данной статье представлены результаты исследования психологической среды в дошкольной группе. Исследования показали, что среди учащихся подготовительной группы складываются положительные социально-психологические отношения. Основным критерием социального поведения ребенка в группе сверстников является умение устанавливать психологический контакт с другими детьми. У детей развивалась группа общих интересов, уважение к мнению собеседника, умение слушать и желание помочь друг другу.

Key words: flexible behavior, teamwork. individual, socio-psychological relations, civil society.

Abstract: This article presents the results of the study of the psychological environment in the preschool group. Studies have shown that positive socio-psychological relationships develop among students in the preparatory group.

The main criterion of a child's social behavior in a peer group is the ability to establish psychological contact with other children. Children developed a group of common interests, respect for the interlocutor's opinion, the ability to listen and a desire to help each other.

KIRISH

Maktabgacha tayyorlov guruhidagi bolalarni psixologik qo'llab-quvvatlashning kuzatilgan maqsadga muvofiqligi bilan bog'liq bo'lib, u norasmiy muhit bo'lib, unda psixologik kompetentsiya o'zaro ta'sir va muloqotning turli shakllari: kooperativ, raqobatbardosh, individual va jamoaviy rivojlanadi. Maktabgacha pedagogik guruhdagi psixologik muhitning ijobiy xususiyatlarini yanada chuqurroq o'rganish o'qituvchiga o'quv-tarbiyaviy ishda shaxsiy rivojlanish uchun zarur yordam ko'rsatish imkonini beradi. Tadqiqot maktabgacha tayyorlov guruhidagi psixologik muhitni aniqlash uchun muntazam yoki davriy so'rovlarning foydaliligini ko'rsatdi. Tarbiyachi va tarbiyalanuvchining hissiy holatini taqsimlash haqida ma'lumot olishi va bu ma'lumotlardan o'quv va didaktik faoliyatda foydalanishi mumkin. Maktabgacha pedagogik faoliyat ta'lim jarayonining o'ta muhim jihati hisoblanadi. Biroq, kundalik ishda maktabgacha ta'lim guruhlarida psixologik muhitning turli jihatlariga etarlicha e'tibor berilmayapti, ularsiz o'quv jarayonini amalga oshirish mumkin emas. Ko'p yillar davomida olib borilgan psixologik tadqiqotlar bolalarning psixologik muhiti-ularning tarbiyalanuvchilari bilan o'zaro munosabatlarining ta'sirchan muhiti, shuningdek, ularning o'rganishga psixologik tayyorgarligining dastlabki darajasi va shu shartlarda mustaqil ravishda ularning o'rganish uchun ahamiyatini aniq ko'rsatdi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida psixologik ta'lim muhitida haqiqiy tajribasini ta'kidlash orqali biz maktabgacha pedagogikani o'qitish uchun mavjud asoslarni ta'minlashimiz mumkin. Shuningdek, bugungi kunda sifat jihatidan takomillashtirilayotgan pedagoglarning maktabgacha ta'lim tizimini ishlab chiqishda tadqiqot natijalarini e'tiborga olish zarur.

Kichik yoshdagi tarbiyalanuvchi bolalarning yoʻnalishi va taʼlimga tayyorligi boshlangʻich maktabda muvaffaqiyatli oʻqishning muhim shartidir. Moslashuvchan xulq-atvor va asosiy bilimlarning shakllanishi barcha faoliyatning keyingi muvaffaqiyatiga bogʻliq hisoblanadi. Ushbu bosqichda maktab haqida ijobiy his-tuygʻularni shakllantirmaslik bola va tarbiyachilar uchun kelajakdagi muammolar manbai boʻlishi mumkin. Shu bois tarbiyalanuvchilarning oldindan tayyorgarligini targʻib qilish tarbiyachi ham, psixologlarni ham tashvishga solmoqda.

Maktabgacha tayyorlov guruhidagi muhit-bu kelajakdagi tarbiyalanuvchilarning oʻqishga tayyorligini rivojlantirish uchun sharoitlar yaratilgan munosabatni shakllantiruvchi makonlardan biri hisoblanadi. Maktabgacha taʼlim tashkilotida tarbiyalanuvchi bolalarning oʻquv faoliyatiga boʻlgan qiziqishi, izlanish va bilimga boʻlgan ehtiyoj, atrof-muhit xavfsizligi va tarbiyalanuvchi bolalarning rivojlanishi hal qiluvchi mezonlar hisoblanadi. Taʼlim muhitini tahlil qilib, ushbu shartlarga erishish birinchi, ikkinchi va uchinchi darajalarda maqsadga yoʻnaltirilgan pedagogik oʻzaro taʼsirni amalga oshirish orqali erishiladi, degan xulosaga kelishimiz mumkin. Biroq, bu darajalarning aniq ifodasi va talqini koʻpincha talab qilinadi. Maqsadga yoʻnaltirilgan pedagogik oʻzaro munosabatlarning oddiy yoki murakkab amalga oshirilishi bolalarning individual xulq-atvor xususiyatlarini qanday hisobga oladi? Bu yoshga, malakaga, kognitiv va jismoniy ehtiyojlarga, ularning ruhiy salomatligiga moslashgan, rivojlanayotgan va taʼlim uchun qulay muhitni shakllantirishga yanada muvozanatli va moslashuvchan yondashish imkonini beradi. Bunday yondashuv bunday turdagi taʼlim muassasasida ajralmas hisoblanadi.

Maktabgacha tayyorlov guruhida keng tarqalgan psixologik muhitning keng qamrovli psixodiagnostikasini oʻtkazish, maktabgacha tayyorlov guruhidagi psixologik muhitni tahlil qilish muhim ijtimoiy infratuzilmani tashkil etuvchi maktabgacha taʼlim muassasalari kabi ijtimoiy institutlarning keng kontingentini psixoprofillash orqali taqdim etildi. Taʼlim xizmatlari bozori aʼzolari, pedagogik va yordamchi xodimlar, bolalar va ularning ota-onalari faoliyati bilan bogʻliq

o‘zaro maqsadlar, motivlar, qiziqishlar va ehtiyojlarni o‘rganishga katta e‘tibor berildi. Ta‘lim jarayonida ushbu yosh bosqichini psixologik-pedagogik qo‘llab-quvvatlash mazmunini ishlab chiqadigan ishlarda jiddiy e‘tibor talab qiladi. Maktabgacha ta‘lim guruhida xatti-harakatlarini tizimlashtirish va sifatli baholash uchun maktabgacha tayyorlov guruhidagi psixologik muhitni tahlil qilish metodologiyasini ishlab chiqish vazifasini bu ommaviy diagnostika, monitoringda amalga oshirilishi mumkin, yoki tarbiyalanuvchi bolalarning o‘zi tanlash tuzatish va rivojlanish yordamiga eng yuqori ehtiyojga ega bo‘lgan bolalarning mavjudligi, shuningdek, maktabgacha yoshdagi bolalarning jamiyatdagi turli hodisalarga yuqori sezgirligi, ularda individual ijtimoiy tushunchalarni shakllantirish bilan belgilanadi. Shu uchun maktabgacha ta‘lim tashkilotida bir cheklovi g‘oyadan o‘tish, bolalarning individual psixologik xususiyatlarining yuqori o‘zgaruvchanligi tufayli maktabgacha tayyorlov guruhidagi bolalarni psixologik qo‘llab-quvvatlashga qo‘yiladigan talablarning to‘liq emasligi bilan bog‘liq.

Zamonaviy ta‘limda sifat o‘zgarishlariga erishish uchun ko‘plab vazifalar mavjud. Ular orasida maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologik rivojlanishini yaxshilash, ularning maktabga moslashishidagi qiyinchiliklarning oldini olish juda dolzarbdir. Bolaning shaxsiyati va ular o‘sib-ulg‘aygan jamoadagi psixologik iqlim bo‘lishi kerak. Shu munosabat bilan maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologik hayotini optimal tashkil etish vazifasini hal qilish maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida tarbiyachi uchun muhim rol o‘ynaydi.

Ko‘pgina psixologik rivojlanish va ta‘lim muammolarini hal qilish uchun birgalikdagi faoliyatning muhimligini ko‘rsatdi. Birinchidan, bolalarni maktabgacha ta‘lim tashkilotida muvaffaqiyatli moslashtirish muammosi hali ham dolzarbdir. Ikkinchidan, psixologik jihatdan qiyin shaxs xususiyatlariga ega bo‘lgan maktabgacha ta‘lim guruhida bolalarning mavjudligi ta‘lim faoliyati samaradorligini sezilarli darajada pasaytiradi. Biroq, zamonaviy maktabgacha pedagogikada tarbiyalanuvchi bolalarning hissiy qiyinchiliklarini psixologik-pedagogik tuzatishga har tomonlama, nazariy asoslangan yondashuv mavjud emas. Maktabgacha ta‘lim tashkilotida psixologik jihatdan qulay ta‘lim muhitini

yaratish uchun biz zamonaviy vositalardan, jumladan, psixologik ichki faoliyat va bolalar va kattalarga psixologik yordam ko'rsatish usullari haqidagi bilimlardan foydalanishimiz kerak.

Ushbu muammoni hal qilish bolalar shaxsini samarali rivojlantirish uchun eng muhim shartlarni belgilaydi. Bolaning hissiy qulayligi haqida g'amxo'rlik rivojlanishning boshqa sohalarida muvaffaqiyatga erishishning bevosita yo'lidir. Ushbu tadqiqotning maqsadi maktabgacha tayyorlov guruhi hayotida sodir bo'ladigan psixologik muhit va psixologik hodisa va hodisalarni tahlil qilishdir: guruh tajovuzkorligi, kommunikativ to'qnashuvlar, maktabgacha yoshdagi bolalarning o'z taqdirini o'zi belgilashi, qilish xatti-harakati va boshqalar. Ishda tadqiqotdan foydalaniladi, rivojlanish va tarbiya psixologiyasi sohasidagi usullar, tadqiqot jarayonida quyidagi natijalarga erishildi.

Ijtimoiy va iqtisodiy bosqichlardan tashqarida bolalik masalasi bola rivojlanishining eng qiziqarli qismlaridan biridir. Ayrim bola bu masalada ideal sifatida joylashtirilishi mumkin. Idealni jismoniy, hissiy yoki ijtimoiy nuqtai nazardan ko'rib chiqish mutaxassislarning ishi va har doim amalga oshiriladi. Rivojlanish-bu idealga erishish uchun potentsialni bo'shatish jarayoni.

Ideal-bu individual bola bizniki bo'lgan bola o'z rivojlanishida intilayotgan chegaradir. Har bir bola o'ziga xos bo'lganligi sababli, biz o'z farzandlarimizni juda ko'p ideallarni ko'ramiz, lekin biz ularni bitta ideal deb o'ylashga harakat qilamiz, shunda rivojlanish har birimiz ozod bo'lishni xohlaydigan haqiqatga mos keladi.

Og'riq ko'plab bolalarning rivojlanishiga to'sqinlik qiladi. Og'riqni boshdan kechirayotgan bolalar uchun idealga erishish qiyin. Biz, tarbiyachilar sifatida, har bir bolani o'ziga xos deb bilishimiz va ko'rishimiz kerak, lekin ayni paytda bizning vazifamiz har bir bolaning idealga erishishini ko'rishimiz kerak. Bu tug'ilish paytidan boshlanadi va etuklikka qadar davom etishi mumkin. Biz o'zimizni, farzandlarimizni va atrof-muhitni va bu uchallasining o'zaro ta'sirini tushunishimiz kerak. Bola rivojlanishi uchun eng yaxshi sharoitga erishish uchun atrof-muhitni o'zgartirish uchun nima qila olamiz bu psixologning roli. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning individual farqlarini hisobga olib

shaxsga yo'naltirilgan ta'lim jarayonini tashkil etilishi, ularni yoshiga mos ravishda qiyin bo'lmagan birlamchi bilim, ko'nikma va malakalarni muvaffaqiyatli egallashlari bilan birga nutq, tafakkur va ahloqiy sifatlari o'zaro uyg'unlikda shakllanishiga hamda ulardagi iqtidor va qobiliyatni erta aniqlab maqsadli rivojlantirish imkonini beradi.

Neyropsixologiya sohasidagi olimlarning fikriga ko'ra, bolalar 4,5 yoshdan 7 yoshgacha bo'lgan bosqich o'ta murakkab psixikaga ega bo'lgan insonga aylanayotgan davr hisoblanadi. Chunki bu davrda bolaning o'ng yarimshari faol rivojlanib bosh miyasi o'rab turgan muhitdan qabul qilayotgan ma'lumotlarga obrazlar, harakatlar, ritmlar, emosiyalar, intuisiya va tashqi nutqga integrasiyalashgan tafakkur asosida yaxlit ishlov beradi.

Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda o'z vaqtida rivojlantirilgan fikrlash qobiliyatlari maktabning boshlang'ich sinf bosqichida o'qishni muvaffaqiyatli davom ettirishlarining muhim shartlaridan hisoblanadi. Bu esa, o'z navbatida, tarbiyalanuvchilarining har tomonlama sog'lom rivojlanishlarini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Brauner C.B., Stephens C.B. Erta bolalik davridagi jiddiy hissiy/xulq-atvor buzilishlarining tarqalishini baholash: Muammolar va tavsiyalar. Jamoat salomatligi vakili 2006;121:303–310. doi: 10.1177/003335490612100314.
2. Crnic K.A., Gaze C., Hoffman C. Maktabgacha yoshdagi davrda ota-onaning kumulator stressi: 5 yoshda onaning ota-onasi va bolaning xatti-harakati bilan bog'liqligi. Infant Child Dev. 2005;14:117–132. doi: 10.1002/icd.384.
3. Glover V., O'Connor T.G., O'Donnell K. Prenatal stress va HPAaxisni dasturlash. Nevrologlar. Biologik xulq. Vahiy 2010;35:17–22. doi: 10.1016/j.neubiorev.2009.11.008.
4. BOLALARNI HAR TOMONLAMA RIVOJLANTIRISHDA - ART TERAPIYANING AHAMIYATI. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMYIY JURNALI. Jild: 04, Nashr:01 | Yanvar - 2024 ISSN: 2181-2624

5. MAKTABGACHA TA'LIM TARBIYANI TASHKIL ETISH. Uslubiy qo'llanma. <https://library.uzfi.uz/ebooks/view?id=18082>. № 1243-7560-5999-432c-2125-1811-8655.
6. JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS . BEFORE SCHOOL EDUCATION IN THE ORGANIZATION EDUCATION SHAPE. Journal of new century innovations_Volume-27_Issue-4. <http://www.newjournal.org/index.php/new/issue/view/161>.
7. Education and Development PROPER ORGANIZATION OF TRAINING IN PRE-SCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS. [TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI \(ISSN - 2181-2624\)](#). Volume: 03 Issue: 02 | Feb-2023 ISSN: 2181-2624 www.sciencebox.uz.
8. FORMING CHILDREN'S CREATIVE ABILITIES. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(02), 62–68. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/D3JVH>